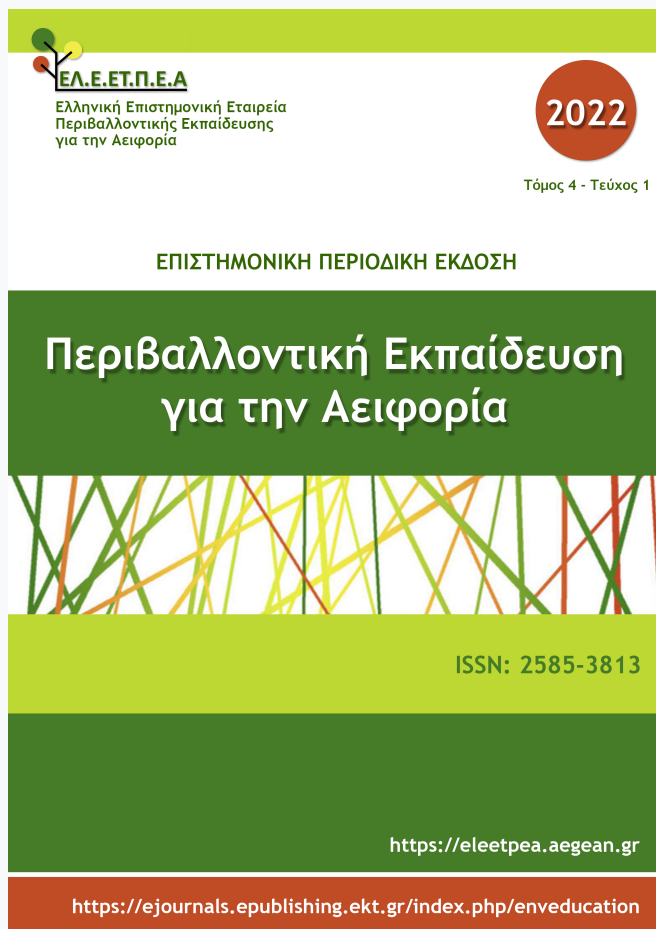

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία

Τόμ. 4, Αρ. 1 (2022)

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία

Παιδαγωγική αξιοποίηση παιδικών ταινιών στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο

Μαρία Βαρσαμά, Αναστασία Δημητρίου

doi: [10.12681/ees.28735](https://doi.org/10.12681/ees.28735)

Copyright © 2022, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βαρσαμά Μ., & Δημητρίου Α. (2022). Παιδαγωγική αξιοποίηση παιδικών ταινιών στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία*, 4(1), 1-17.
<https://doi.org/10.12681/ees.28735>

Παιδαγωγική αξιοποίηση παιδικών ταινιών στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο

Μαρία Βαρσαμά¹ και Αναστασία Δημητρίου²

¹ Διδάκτορας, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Εκπαιδευτικός ΠΕ60 (ΕΑΕ), ² Καθηγήτρια, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο εξετάζει την αξιοποίηση παιδικών ταινιών στην περιβαλλοντική εκπαίδευση μαθητών προσχολικής ηλικίας. Αναφορά γίνεται στον τρόπο που ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει παιδαγωγικά μια ταινία ως μέσο για να εισάγει τα νήπια σε έννοιες σχετικές με το περιβάλλον και συναφή ζητήματα. Αναπτύσσονται τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός για την αξιοποίηση των ταινιών στη τάξη. Στο πλαίσιο αυτό υλοποιήθηκε έρευνα, σκοπός της οποίας ήταν να εξεταστεί εάν το περιεχόμενο δύο τέτοιων ταινιών («Happy Feet» και «Finding Nemo») είναι ενημερωμένο επιστημονικά. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου. Στόχος ήταν να συγκεντρωθούν πληροφορίες για το θέμα που πραγματεύεται η κάθε ταινία, να αναδεχθεί ο τρόπος που το βιώνουν οι πρωταγωνιστές, να επισημανθούν οι πεποιθήσεις και οι αξίες που αναδεικνύονται και να αποδοθούν οι ερμηνείες που παρέχονται από τον σκηνοθέτη και τον σεναριογράφο. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως οι προαναφερθείσες ταινίες μπορούν να αξιοποιηθούν στην εκπαίδευση για το περιβάλλον και είναι ικανές να επικοινωνήσουν σημαντικά αειφορικά μηνύματα στα παιδιά. Ο τρόπος που επιλέγει ο εκπαιδευτικός να διαχειριστεί την ταινία καθορίζει την παιδαγωγική της αξία. Η προφορική αφήγηση, η προβολή μόνο των σημαντικών σημείων και η απόδοση πιθανών λύσεων για το περιβαλλοντικό ζήτημα από τα παιδιά είναι κάποιοι τρόποι παιδαγωγικής αξιοποίησης παιδικών ταινιών στο Νηπιαγωγείο. Τέλος, φάνηκε πως οι παιδικές ταινίες αρέσουν στα νήπια γεγονός που επηρέασε αυξητικά την συμμετοχή τους στη διάρκεια της παρέμβασης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ:

περιβαλλοντική εκπαίδευση, αειφορία, προσχολική ηλικία, παιδικές ταινίες

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια είναι γεγονός ότι σε παγκόσμιο επίπεδο υπάρχει έντονη ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον. Η κλιματική αλλαγή και η εξάντληση των φυσικών πόρων οδήγησαν την ανθρωπότητα σε μια νέα θεώρηση της πραγματικότητας και στην αναζήτηση αειφορικών πρακτικών στην καθημερινή ζωή. Οι εξελίξεις κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη να ευαισθητοποιηθεί η επόμενη γενιά από τη προσχολική ηλικία, γεγονός που ανέδειξε τη σημασία της εκπαίδευσης ως μεταρρυθμιστικό παράγοντα (Γεωργόπουλος, 2014· UNESCO, 2002). Οι επιδιωκόμενες αλλαγές που αφορούν στην νέα γενιά σχετίζονται με τα συστήματα αξιών, τις στάσεις ζωής και τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντος τους (Φλογαΐτη, 2011).

Για την αντιμετώπιση των σύγχρονων πιεστικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, στη Σύνοδο Κορυφής της Νέας Υόρκης τον Σεπτέμβριο του 2015 αποφασίστηκαν για πρώτη φορά οι στόχοι

για την Αειφόρο Ανάπτυξη που συνθέτουν την «Agenda 2030», βάσει της οποίας επιδιώκεται η ευημερία και η ανάπτυξη σε κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο στον πλανήτη (United Nations, 2015). Για την επίτευξη των επιδιωκόμενων 17 στόχων, κυρίαρχος είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης ώστε να συμβάλλει στη διάπλαση των μελλοντικών πολιτών, οι οποίοι όχι μόνο αναμένεται να μπορούν να αντιμετωπίσουν τα υπάρχοντα περιβαλλοντικά ζητήματα, αλλά μέσω της συμπεριφοράς τους να λειτουργούν προληπτικά ώστε να μην υπάρξουν νέα.

Η νέα πραγματικότητα απαιτεί και νέες προσεγγίσεις της γνώσης. Το σχολείο αναδιαμορφώνεται, η γνώση προσεγγίζεται ολιστικά και τα παιδιά επιδεικνύουν τον τρόπο μέσω του οποίου επιθυμούν να διδαχθούν. Η εισαγωγή της αειφορίας στο σχολείο και οι αλλαγές που απαιτούνται προτείνεται να είναι σε τρία επίπεδα: στο παιδαγωγικό, στο κοινωνικό/οργανωσιακό και στο περιβαλλοντικό/τεχνικό/οικονομικό (Καλαϊτζίδης, 2017). Ιδιαίτερες δυσκολίες εγείρονται σχετικά με τους τρόπους που οι εκπαιδευτικοί θα επιτύχουν να καταστήσουν κατανοητά τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε παιδιά νηπιακής ηλικίας.

Βασική επιδίωξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία είναι η ενίσχυση της αλληλεπίδραση των παιδιών με τη φύση και το περιβάλλον αξιοποιώντας τη φυσική περιέργεια τους για την εξερεύνησή του κόσμου που τα περιβάλλει. Στην κατεύθυνση αυτή, ενθαρρύνεται η ενεργός συμμετοχή των παιδιών σε διαδικασίες που καλλιεργούν το ενδιαφέρον τους, εμπλουτίζουν τις εμπειρίες τους, οι οποίες, μεταξύ άλλων, συμβάλλουν στην ενεργό εμπλοκή τους στη διερεύνηση των περιβαλλοντικών θεμάτων (Δημητρίου, 2009).

Στόχος της παρούσας έρευνας¹ ήταν να εξετάσει κατά πόσο η αξιοποίηση των παιδικών ταινιών αποτελεί ένα ελκυστικό μέσο που μπορεί να εφαρμοστεί στην εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας για περιβαλλοντικά θέματα. Ωστόσο, τίθενται αρκετές προκλήσεις σε σχέση με την ένταξη των ταινιών στην τυπική εκπαίδευση, που αφορούν το Αναλυτικό Πρόγραμμα (Bergala, 2016), την επιλογή του τρόπου προσέγγισης του μαθήματος, τη κρίση μιας ταινίας ως κατάλληλης καθώς και την απάντηση στο εάν και σε ποιο βαθμό οι ταινίες είναι αποτελεσματικότερες από κάποιο άλλο εποπτικό μέσο, είναι ορισμένες εξ' αυτών (Bernstein & Burn, 2019).

Οι εκπαιδευτικές ταινίες ενισχύουν την έμφυτη περιέργεια των παιδιών, κεντρίζουν την προσοχή τους στο περιβαλλοντικό θέμα που πραγματεύονται και ξεπερνούν γεωγραφικά εμπόδια, μεταφέροντας τους θεατές σε μέρη που είναι δύσκολο να επισκεφθούν. Τα ψηφιακά μέσα και οι τεχνολογίες αποτελούν μέρος της καθημερινότητας των σημερινών παιδιών, ώστε όταν εντάσσονται στη μαθησιακή εμπειρία μπορούν να υποστηρίξουν τη διδασκαλία προσδίδοντας της ποιοτικά χαρακτηριστικά (Λιοναράκης, Παπαδημητρίου, Χαρτοφύλακα, Αγγέλη & Τζήλου, 2018). Σημαντική διαφορά των ταινιών έναντι άλλων μέσων, όπως τα βίντεο ή η τηλεόραση, είναι ότι ενώ χρησιμοποιούν κοινή γλώσσα, αποτελούν «έργα τέχνης» τα οποία μπορούν να αναλυθούν και να αξιολογηθούν ανάλογα (Αγοραστούδη - Βλάχου & Μπίμπου - Βλάχου, 2021). Αντίστοιχα εμπεριέχουν κοινωνικές και πολιτισμικές αναπαραστάσεις, γεγονός που τις καθιστά πρόσφορο πεδίο για την ανάπτυξη διδακτικών στόχων.

Ένα ανάλογο παράδειγμα, αλλά για εφήβους εξέτασαν οι Takmaz, Yılmaz και Kalrakli (2018) οι οποίοι πρότειναν την ταινία «Avatar» ως κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό να εμψυχήσει περιβαλλοντικές αξίες και να καλλιεργήσει συμπεριφορές στους μαθητές, συμβατές με τους στόχους της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Με βάση τα συμπεράσματα της έρευνας, οι εκπαιδευτικές ταινίες είναι ικανές να εμπλουτίσουν μια κατάσταση, να εξαλείψουν τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν κατά την παρατήρηση επιστημονικών περιστατικών διαζώσης και να δώσουν την ευκαιρία στους μαθητές να δουν όσα οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να τους μεταφέρουν προφορικά.

¹ Η εργασία που παρουσιάζεται στο παρόν άρθρο αξιοποιεί ερευνητικά δεδομένα μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας που υλοποιήθηκε από την πρώτη συγγραφέα (Βαρσαμά, 2012), η οποία σχεδιάστηκε και ολοκληρώθηκε υπό την επιστημονική επίβλεψη της δεύτερης συγγραφέα.

Η προσέγγιση του περιβάλλοντος και των συναφών ζητημάτων όσο και της αειφορίας μέσα από παιδικές ταινίες αποτελεί μια στροφή προς το παιδοκεντρικό μοντέλο εκπαίδευσης. Τα παιδιά αναπτύσσουν ανησυχίες σχετικά με το μέλλον του πλανήτη και των έμβιων οργανισμών χωρίς, όμως, να μπορούν να τις κατονομάσουν ή να τις κατηγοριοποιήσουν. Τείνουν να κάνουν αυθαίρετους συνειρμούς και συνδέσεις που αφορούν περιβαλλοντικά ζητήματα που αναμένεται να διευκρινιστούν μέσω της εκπαίδευσης. Ο Güven-Yıldırım (2015), υποστήριξε, ότι οι εκπαιδευτικές ταινίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποτελεσματικά εργαλεία και για τον προσδιορισμό των απόψεων των μαθητών σχετικά με θέματα επιστήμης στην καθημερινή ζωή ώστε να κατανοήσει ο δάσκαλος ποιες είναι οι προϋπάρχουσες αντιλήψεις και το γνωστικό υπόβαθρο της τάξης.

Με βάση τα παραπάνω στην παρούσα έρευνα επιδιώχθηκε να απαντηθούν τα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποια τα περιβαλλοντικά προβλήματα που θίγονται σε καθεμία από τις επιλεγμένες ταινίες;
- Ποιος ο βαθμός που γίνονται εμφανείς στις ταινίες αυτές οι αιτίες των προβλημάτων και ο βαθμός εμπλοκής των δραστηριοτήτων του ανθρώπου;
- Ποιες οι προτεινόμενες λύσεις στις ταινίες;
- Ποιες οι περιβαλλοντικές αξίες που αναδεικνύονται;
- Ποια τα περιβαλλοντικά μηνύματα που φανερώνονται;
- Ποια η σχέση ανθρώπου - ζώων - περιβάλλοντος;
- Πώς αξιολογείται ο τρόπος με τον οποίο οι ταινίες επιχειρούν να ευαισθητοποιήσουν τα μικρά παιδιά;

Οι ταινίες «Happy Feet» και «Finding Nemo»

Οι ταινίες που χρησιμοποιήθηκαν στη παρούσα ερευνητική προσπάθεια δεν επιλέχθηκαν τυχαία. Η ταινία «Finding Nemo» είναι μια Αμερικανική παραγωγή του 2003 της Pixar Animation Studios για τη Walt Disney Pictures γραμμένη από τον Andrew Stanton σε σκηνοθεσία των Stanton και Lee Unkrich. Πρόκειται για μια ταινία ορόσημο στον χώρο του animation, η οποία απέσπασε το 2003 το Όσκαρ καλύτερης ταινίας κινουμένων σχεδίων, θριαμβευτικές κριτικές αλλά και την αγάπη του κοινού.

Συνοπτικά, η ταινία διαδραματίζεται στον ωκεανό και η πλοκή της αφορά στην περιπέτεια ενός ψαριού κλόουν του Νέμο και του πατέρα του Μάρλιν. Ξεκινά με μια τραγωδία, λόγω της επίθεσης ενός καρχαρία που έκανε τον πατέρα του Νέμο να χάσει τη γυναίκα του και τα πέντε αυγά του. Ο Μάρλιν έχει ένα μεγάλο τραύμα από τον ωκεανό, γεγονός που τον κάνει να γίνει υπερπροστατευτικός πατέρας. Η ταινία διαδραματίζεται την πρώτη ημέρα του Νέμο στο σχολείο, όπου επισκέπτονται διάφορα μέρη του ωκεανού με σκοπό να αποκτήσουν τα παιδιά γνώση του βυθού.

Ο Νέμο με την παρέα του διαχωρίζονται από την υπόλοιπη τάξη με αποτέλεσμα ο μικρός πρωταγωνιστής να απαχθεί από έναν δύτη. Ο Μάρλιν αμέσως ξεκινά ένα ταξίδι αναζήτησης για την εύρεση του Νέμο, στη διαδρομή γνωρίζει την Ντόρι, ένα ταλαντούχο ψάρι που πάσχει από βραχυπρόθεσμη απώλεια μνήμης. Στη συνέχεια, μαζί με την Ντόρι ταξιδεύει σε όλον τον ωκεανό. Καθώς τον ψάχνουν, βιώνουν απίστευτες προκλήσεις. Θα χρειαστεί να δραπετεύσουν από τη σύλληψη τριών γιγάντιων καρχαριών ανατινάζοντάς τους, θα συνεχίσουν κολυμπώντας χιλιάδες πόδια, όπου θα τους κυνηγήσει ένα τέρας με τεράστια δόντια, και αργότερα, θα καταφέρουν να διασχίσουν ένα ολόκληρο «δάσος» από μέδουσες και να κάνουν ιππασία σε ένα κοπάδι από θαλάσσιες χελώνες αντίθετα στο αυστραλιανό ρεύμα. Ωστόσο, η περιπέτεια τους δεν σταματά. Παγιδεύονται στο σώμα μιας φάλαινας και μετά βίας γλιτώνουν από το να γίνουν το γεύμα ενός πελεκάνου.

Από την άλλη πλευρά, ο Νέμο τοποθετείται σε ένα ενυδρείο μαζί με άλλα ψάρια, τα οποία αργότερα γίνονται οι καλύτεροι φίλοι του. Εκτός από τα ψάρια ο Νέμο θα κάνει φίλο έναν πελεκάνο τον Νάιτζελ. Στη συνέχεια, αποδεικνύεται ότι ο απαγωγέας του, ο οποίος είναι ένας

οδοντίατρος, σκοπεύει να κάνει τον Νέμο δώρο στην ανιψιά του, Ντάρλα. Όλα τα ψάρια στη δεξαμενή, φοβούνται τη Ντάρλα, γιατί όποτε ο θείος της της χαρίζει ένα ψάρι αυτή το ταρακουνά απειλητικά για τη ζωή του. Από τη στιγμή εκείνη και έπειτα όλα τα ψάρια του ενυδρείου αποφασίζουν να βοηθήσουν τον Νέμο να δραπετεύσει ώστε να μην πεθάνει στα χέρια της Ντάρλα. Μετά από πολλές αναποδιές, ο Νέμο καταφέρνει να δραπετεύσει από τη Ντάρλα και να συναντήσει στο λιμάνι τον πατέρα του. Η ταινία κλείνει με την απόφαση του πρωταγωνιστή να αφιερώσει το υπόλοιπο της ζωής του στην προστασία των ψαριών που αλιεύονται, το οποίο είναι και το βασικό περιβαλλοντικό ζήτημα.

Η ταινία «Finding Nemo», παρέχει στον θεατή πλήθος πληροφοριών, για τη υδρόβιο χλωρίδα και πανίδα, σε βαθμό που δίκαια κάποιος θα μπορούσε να την παρομοιάσει με ντοκιμαντέρ για την ζωή στον ωκεανό. Τέλος, αναδεικνύεται έντονα η σχέση ανθρώπου – ζώων – περιβάλλοντος και επιτυγχάνεται η ευαισθητοποίηση του παιδιού μέσω της προβολής του αντίκτυπου που έχει η παρέμβαση του ανθρώπου στη ζωή του πρωταγωνιστή.

Η δεύτερη ταινία με τον τίτλο «Happy Feet» κατέκτησε το Οσκαρ και το βραβείο BAFTA² καλύτερης ταινίας κινουμένων σχεδίων. Η ταινία ξεκινάει δείχνοντας τη διαδικασία ζευγαρώματος των πιγκουίνων, η οποία βασίζεται στο «τραγούδι της καρδιάς» τους, ώστε να προσεγγίσουν το ταίρι τους και να επιτευχθεί η αναπαραγωγή τους. Στην αρχή της ταινίας παρουσιάζεται ο τρόπος ζωής και οι «παραδόσεις» των πιγκουίνων, η αναζήτηση της τροφής από τα θηλυκά κατά την περίοδο του ψαρέματος και η προστασία των αυγών από τα αρσενικά του είδους. Ο πρωταγωνιστής είναι ένας νεογέννητος αυτοκρατορικός πιγκουίνος, ο Μάμπο, ο οποίος σε αντίθεση με τους άλλους πιγκουίνους δεν τραγουδά αλλά χορεύει, κάτι μη φυσιολογικό για το είδος του. Λόγω αυτής της ιδιαιτερότητας προσπαθεί να περνά χρόνο μόνος του ώστε να αισθάνεται ελεύθερος. Στις μοναχικές του περιπέτειες έρχεται σε επαφή με πουλιά και άλλα κατώτερα είδη πιγκουίνων από όπου μαθαίνει ότι υπάρχουν «εξωγήινοι» (άνθρωποι), γεγονός που του κινεί την περιέργεια και αναζητά όλο και περισσότερες πληροφορίες για αυτούς. Παράλληλα, προσπαθεί να κατακτήσει την αγαπημένη του Γκλόρια με την οποία είναι ερωτευμένος από μικρή ηλικία. Έτσι, λοιπόν, στην αναπαραγωγική περίοδο ζητάει από τους φίλους του να τον βοηθήσουν τραγουδώντας αυτοί αντί για εκείνον. Το ψέμα του αποκαλύπτεται εύκολα κι εκείνος χορεύει για να την εντυπωσιάσει έχοντας απρόσμενα θετικό αποτέλεσμα. Όλοι οι νέοι πιγκουίνοι ξεκινούν έναν συλλογικό χορό, γεγονός που εξοργίζει τους γηραιότερους αυτοκρατορικούς πιγκουίνους, που το αντιμετωπίζουν ως ξεσηκωμό και ύβρη απέναντι στους θεούς που τους δίνουν τροφή. Τον κατηγορούν για παγανιστικούς χορούς, οι οποίοι αποτελούν την αιτία που θα τους οδηγήσει στον λιμό και ζητούν τον διωγμό του, καταλογίζοντάς του ευθύνες για την εξαφάνιση των ψαριών. Ο Μάμπο είναι ο μοναδικός πιγκουίνος του είδους που έχει συναναστραφεί με άλλα είδη, γεγονός που τον κάνει να έχει πιο «ανοιχτό μυαλό» από τους υπόλοιπους αυτοκρατορικούς πιγκουίνους και υποστηρίζει πως ίσως οι «εξωγήινοι» έχουν πάρει τα ψάρια. Ο ήρωας είναι θαρραλέος, ιδιαίτερα έξυπνος, πεισματάρης, αλλά και ευγενικός, με αποτέλεσμα να δεχθεί τον εξοστρακισμό του, με την υπόσχεση όμως πως θα γυρίσει όταν μάθει τι συμβαίνει με τα ψάρια.

Στο δεύτερο μισό της ταινίας ο Μάμπο ξεκινά ένα μοναχικό ταξίδι προς τον κόσμο των ανθρώπων, μακριά από τους πάγους. Εκεί γνωρίζει διάφορα είδη και κολυμπά προς έναν άγνωστο κόσμο, στη πορεία εξουθενωμένος χάνεται στα βάθη των ωκεανών, ώσπου να τον ξεβράσει η θάλασσα σε μια πόλη. Όταν επανέρχεται, βρίσκεται σε έναν ζωολογικό κήπο. Μέσα από μια βιτρίνα προσπαθεί να επικοινωνήσει με τους ανθρώπους και να μάθει τους λόγους που κλέβουν τα ψάρια τους. Μετά από μήνες προσπαθειών έχει χάσει τελείως τα λογικά του, παραμένει στη ζωή μέσα από τις φαντασιώσεις του και είναι βυθισμένος στις παραισθήσεις, ώσπου ένα παιδί του χτυπά το τζάμι ξυπνώντας τον ρυθμό που είχε μέσα του. Τότε, ο Μάμπο αρχίζει να χορεύει ξανά προκαλώντας την προσοχή πλήθους ανθρώπων, προβληματίζοντας τους και γεννώντας τους την περιέργεια για αυτήν του την πρωτοφανή ικανότητα. Απόρροια της μελέτης των χορευτικών ικανοτήτων του πρωταγωνιστή είναι η ανάγκη να εξεταστεί εάν

² British Academy Film Awards (Βραβεία Βρετανικής Ακαδημίας Κινηματογράφου)

χορεύουν και άλλοι αυτοκρατορικοί πιγκουίνοι. Αφήνουν, τον Μάμπο να γυρίσει πίσω στην Ανταρκτική έχοντας ενσωματωμένο έναν πομπό ώστε να εντοπίζεται από τους ανθρώπους. Κατά την άφιξη του Μάμπο στην πατρίδα του, έπειτα από μια σύντομη εξιστόρηση των όσων πέρασε παρακινεί όλους τους πιγκουίνους να χορέψουν ώστε να τους δοθούν πίσω τα ψάρια. Αντικρίζοντας το θέαμα οι άνθρωποι περνούν μήνες διαπραγματεύσεων σχετικά με την απαγόρευση της αλιείας σε όλη την περιοχή της Ανταρκτικής ώστε να μην εκλείψουν οι πιγκουίνοι. Το γεγονός μεταδίδεται μέσω της τηλεόρασης σε όλον τον κόσμο και προκαλεί κύμα αντιπαραθέσεων και ένα κίνημα υπέρ των πιγκουίνων αναπτύσσεται και εκφράζεται με διαδηλώσεις. Τελικά, η αλιεία απαγορεύεται και επανέρχεται η ισορροπία στην τροφική αλυσίδα χάρη στον αγώνα του Μάμπο και στα «χαρούμενα» πόδια του.

Η συγκεκριμένη ταινία έχει ξεκάθαρα περιβαλλοντικά μηνύματα, κεντρικό ζήτημα είναι η υπεραλιείωση και η διατάραξη της τροφικής αλυσίδας με κίνδυνο εξαφάνισης ορισμένων ειδών από τον πλανήτη. Ο βαθμός της ανθρώπινης επίδρασης στο περιβάλλον μπορεί να υποστηριχθεί από την ταινία μέσω πολλών παραδειγμάτων αλλαγής των διατροφικών συνηθειών ορισμένων ειδών, όπως είναι το παράδειγμα των πουλιών που αρχίζουν να τρώνε πιγκουίνους για να επιβιώσουν. Βασικό κομμάτι της πλοκής της ταινίας είναι η προσπάθεια για ευαισθητοποίηση των ανθρώπων σχετικά με τη λήψη μέτρων που θα εξασφαλίσουν τη διατήρηση της ισορροπίας στον πλανήτη και τη διαίωσιση των ειδών.

Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία βασίστηκε σε πρωτογενή και δευτερογενή έρευνα. Ξεκίνησε με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση άλλων επιστημονικών εργασιών συναφούς αντικειμένου ώστε να συλλεχθούν πληροφορίες για το υπό μελέτη θέμα καθώς και για την προσέγγιση που ακολούθησαν, σε προγενέστερες έρευνες, άλλοι ερευνητές. Εν συνεχεία, εφαρμόστηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου του οπτικού και διαλογικού υλικού των δύο ταινιών. Αντικείμενο της ανάλυσης περιεχομένου μπορεί να αποτελέσει ο προφορικός λόγος, μετά από εγγραφή – ηχογράφηση του αλλά και μη γλωσσικό υλικό όπως είναι οι εικονογραφήσεις, οι διαφημιστικές αφίσες και οι κινηματογραφικές ταινίες μέσω της οποίας, επιδιώκεται η στατιστική απογραφή και απαρίθμηση θεμάτων, εικόνων, παραστάσεων μιας γραπτής, προφορικής ή εικονικής επικοινωνίας, της οποίας τα τεκμήρια μπορεί να είναι δημόσια ή ιδιωτικά. Τα τεκμήρια αποτελούν το υλικό, πάνω στο οποίο εργάζεται και επεξεργάζεται ο ερευνητής για να ανακαλύψει ιδιότητες ή καταστάσεις, αναγνωρίσιμες και διακριτές, που συγκροτούν τους αρμούς του, με σκοπό να συνάγει ειδικά και έγκυρα συμπεράσματα (Drisko & Maschi, 2016).

Για τις ανάγκες της έρευνας, υλοποιήθηκαν διδακτικές παρεμβάσεις σε τέσσερα Νηπιαγωγεία (μελέτες περίπτωσης), στις οποίες διερευνήθηκε με ποιοτικές προσεγγίσεις και μεθόδους συλλογής δεδομένων ο βαθμός επίδρασης των εν λόγω ταινιών στα νήπια. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης, η οποία κρίθηκε ως ο καταλληλότερος τρόπος ώστε παρατηρηθούν οι μαθητές μέσα στο φυσικό πλαίσιο όπου λαμβάνει χώρα η μαθησιακή διαδικασία, την τάξη (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Το εργαλείο της έρευνας

Η ανάλυση περιεχομένου των ταινιών Happy Feet και Finding Nemo έγινε βάση ενός πρωτοκόλλου παρατήρησης, η δόμηση του οποίου προέκυψε από τους στόχους της έρευνας. Το πρωτόκολλο παρατήρησης αποτέλεσε το βασικό ερευνητικό εργαλείο και περιελάμβανε τους παρακάτω άξονες:

- Το κεντρικό περιβαλλοντικό θέμα και συναφή ζητήματα.
- Τα περιβαλλοντικά μηνύματα και τις περιβαλλοντικές αξίες που αναδεικνύονται.
- Τις οικολογικές έννοιες που εμπεριέχονται.
- Τις αναφορές στις αιτίες του περιβαλλοντικού προβλήματος.
- Τις αναφορές στην εμπλοκή του ανθρώπου.

- Τις αναφορές στη λύση του προβλήματος.

Σκοπός ήταν να ανευρεθεί το "πρόβλημα" που πραγματεύεται κάθε ταινία, τα περιβαλλοντικά μηνύματα και οι αξίες που περιλαμβάνονται, οι οικολογικές έννοιες, τα αίτια του περιβαλλοντικού προβλήματος, η σχέση ανθρώπου - ζώων - περιβάλλοντος και να εξεταστεί εάν δίνεται κάποια λύση. Από τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν με την ολοκλήρωση της καταγραφής των ανωτέρω πεδίων κατά την παρατήρηση, έγινε η ανάλυση περιεχομένου των ταινιών και προέκυψαν οι ερωτήσεις που απευθύνουμε στους μαθητές κατά τις μελέτες περίπτωσης στα νηπιαγωγεία, στην ομαδική συζήτηση στη τάξη.

Οι εφαρμογές στα σχολεία που συμμετείχαν, έγιναν από την ερευνήτρια, η οποία ήταν η μια εκ των συγγραφέων. Στη συμμετοχική παρατήρηση βασικό εργαλείο ήταν το ερευνητικό ημερολόγιο, που τηρήθηκε από την ίδια, ώστε να καταγραφούν σημαντικές λεπτομέρειες που αφορούσαν στη μη λεκτική επικοινωνία, στις εκφράσεις των παιδιών, την ημέρα και την ώρα διεκπεραίωσης της εκάστοτε εφαρμογής, τη ροή των δραστηριοτήτων όπως αυτές εξελίχθηκαν μέσα στη τάξη, τα εμπόδια που προέκυψαν και τον τρόπο που ξεπεράστηκαν. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε και η ομαδική συνέντευξη, στην γωνιά της παρεούλας στη τάξη, όπου μια από τις ρουτίνες του νηπιαγωγείου στη συγκεκριμένη γωνιά είναι η συζήτηση. Επιλέχθηκε αυτό το εργαλείο συλλογής των απαντήσεων των παιδιών λόγω του γεγονότος ότι σεβόμενοι το πρόγραμμα τους, θα μπορούσαν και τα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα απαλλαγμένα από το όποιο άγχος μιας προσωπικής αξιολόγησης. Για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας στην έρευνα, έγινε ψηφιακή καταγραφή του συνόλου των εφαρμογών ώστε να μπορούν να ελεγχθούν και αν χρειαστεί να επαναληφθούν αυτούσιες. Ο συνδυασμός της συμμετοχικής παρατήρησης, της ομαδικής συνέντευξης, της ψηφιακής καταγραφής των παρεμβάσεων στη τάξη, της μεταγραφής, της ανάλυσης περιεχομένου και η τήρηση ερευνητικού ημερολογίου για να συλλεχθούν όσο το δυνατό περισσότερα στοιχεία - δεδομένα που σχετίζονται με το υπό διερεύνηση ζήτημα, ως τριγωνοποίηση της πληροφορίας (Αγαλιανού, 2014) συνέβαλε στην εγκυρότητα των αποτελεσμάτων.

Σημαντικό είναι να υπογραμμιστεί ότι τα αρχεία της βιντεοσκόπησης χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά για τις ανάγκες της έρευνας και για κανένα άλλο σκοπό παρά μόνο για τη συλλογή και την ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων. Για την υλοποίηση της έρευνας εφόσον έγινε ενημέρωση των γονέων των μαθητών που συμμετείχαν εξασφαλίστηκε η ενυπόγραφη άδειά τους καθώς επίσης και της Διεύθυνσης του κάθε Νηπιαγωγείου.

Το δείγμα της έρευνας

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 1 νηπιαγωγείο στη Ρόδο και δύο στη Θεσσαλονίκη όπου φοιτούσαν συνολικά 43 μαθητές και μαθήτριες. Η τεχνική δειγματοληψίας που επιλέχθηκε για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας είναι η δειγματοληψία σκοπιμότητας (Φαρμάκης, 2015), δηλαδή έγινε επιλογή του δείγματος ορισμένων περιπτώσεων του πληθυσμού που ικανοποιούσαν ορισμένες προϋποθέσεις, δηλαδή ήταν παιδιά ηλικίας 4 και 5 ετών και δεν είχαν εμπλακεί σε ανάλογα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Οι εφαρμογές έγιναν σε βολικό δείγμα (Sousa, Zauszniewski, & Musil, 2004), όπου οι ερευνήτριες είχαν πρόσβαση λόγω κοινωνικών γνωριμιών ή συναδελφικότητας.

Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η διαδικασία συλλογής δεδομένων στα Νηπιαγωγεία πραγματοποιήθηκε βάση ενός πρωτόκολλου που είχε σχεδιαστεί για τις ανάγκες της έρευνας από τις ερευνήτριες, ώστε να τηρηθεί μια κοινή ακολουθία της διαδικασίας σε όλα τα σχολεία. Αρχικά, γινόταν ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με το περιεχόμενο της εφαρμογής. Εν συνεχεία ακολουθούσε η ενημέρωση των γονέων των μαθητών, εξασφαλιζόταν η άδεια του σχολείου και των κηδεμόνων των συμμετεχόντων με ενυπόγραφη δήλωση τους, έπειτα από τη γνωστοποίηση ότι οι επισκέψεις θα βιντεοσκοπηθούν στα πλαίσια της εξασφάλισης της αξιοπιστίας της έρευνας.

Κατά την εκπαιδευτική εφαρμογή του προγράμματος γινόταν βιντεοσκόπηση της διαδικασίας, τηρούνταν ερευνητικό ημερολόγιο και ολοκληρωνόταν η διαδικασία μέσω της ομαδικής συνέντευξης στη συζήτηση του περιεχομένου της ταινίας. Αναφορικά με την τήρηση ερευνητικού ημερολογίου αξίζει να διευκρινιστεί ότι επρόκειτο κατά κύριο λόγο για εγγραφές με τη μορφή υπομνημάτων μετά την ολοκλήρωση μιας εκπαιδευτικής δραστηριότητας και σημειώσεις αναστοχασμού και ενδοσκόπησης. Η μεταγραφή συμβάλλει στην αυτο-αξιολόγηση, στη συστηματική καταγραφή δεδομένων, στην ερμηνεία εκπαιδευτικών πρακτικών, στην παροχή σημαντικών πληροφοριών για την κατανόηση της εκπαιδευτικής πράξης, βελτιώνοντας τον σχεδιασμό του προγράμματος και συνιστώντας ένα μέσο ικανό να εγείρει τον προβληματισμό γύρω από ζητήματα που ανακύπτουν στη πράξη τα οποία δεν είχαν προβλεφθεί αρχικά (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Μετά το πέρας κάθε παρέμβασης ακολουθούσε η μεταγραφή του διαλογικού υλικού της ομαδικής συνέντευξης. Η μεταγραφή κρίθηκε απαραίτητη ώστε να υπάρξει μια μορφή μεταφοράς του προφορικού λόγου σε γραπτό κείμενο. Σημαντικό είναι να σημειωθεί πως αυτή η διαδικασία ήταν απαραίτητη ώστε ο ερευνητής να έχει στη διάθεση του όλο το υλικό προκειμένου να προχωρήσει σε ανάλυση. Σε αυτό δεν περιλαμβάνονταν όλα τα στοιχεία επικοινωνίας που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της συζήτησης, κάτι το οποίο επιχειρήθηκε να αντισταθμιστεί με τη συμπλήρωση από το υλικό του ερευνητικού ημερολογίου (Willig, 2015).

Αποτελέσματα

Με βάση την ανάλυση περιεχομένου στην ταινία «Happy Feet» προέκυψε ότι το περιβαλλοντικό πρόβλημα που θίγει η ταινία αφορά την υπεραλίευση και στη διαταραχή της τροφικής αλυσίδας στα είδη που επιβιώνουν στην Ανταρκτική με κίνδυνο την οριστική τους εξαφάνιση από τον πλανήτη. Τα στιγμιότυπα όπου το περιβαλλοντικό ζήτημα παρουσιάζεται μέσα στην ταινία είναι οκτώ στο σύνολο τους και καταγράφονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1. Στιγμιότυπα - το Περιβαλλοντικό Ζήτημα

N.	Έναρξη	Λήξη
1	00.19'.33''	00.22'.12''
2	00.37'.20''	00.37'.37''
3	00.55'.55''	00.57'.29''
4	1.01'.02''	1.01'.09''
5	1.08'.34''	1.09'.57''
6	1.17'.37''	1.18'.20''
7	1.22'.44''	1.23'.44''
8	1.36'.38''	1.37.14''

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το όγδοο στιγμιότυπο όπου ο πρωταγωνιστής απευθύνεται στους ανθρώπους που υπάρχουν έξω από το ενυδρείο του και κατ' επέκταση στους θεατές λέγοντας:

«Με συγχωρείτε. Γιατί μας παίρνετε τα ψάρια μας; Γιατί παίρνετε τα ψάρια μας; Μας σκοτώνετε... Γεια σας! Χαιρετίσματα από τη Γη των αυτοκρατορικών πιγκουίνων. Γιατί παίρνετε τα ψάρια μας; Είμαι σίγουρος ότι δεν έχετε τέτοια πρόθεση, αλλά μας προκαλείτε πολύ πόνο. Μήπως δεν γίνομαι κατανοητός; Μιλώ απλά πιγκουινέζικα. Πιγκουινέζικα! Δεν καταλαβαίνετε; Κλέβετε τα ψάρια μας! Σας παρακαλώ ας μου μιλήσει κάποιος! Για όνομα του θεού μας κλέβετε τα ψάρια!!»

Η αιτία του προβλήματος, φαίνεται ξεκάθαρα πως είναι η συμπεριφορά των ανθρώπων. Η απληστία τους, κάνει τα υπόλοιπα είδη να λιμοκτονούν και να διαφοροποιούν τις διατροφικές τους συνήθειες στην προσπάθεια τους να επιβιώσουν. Το προσωπικό τους συμφέρον υπεριοχύνει και η αδιαφορία τους για ότι βρίσκεται έξω από αυτούς είναι βασικά αίτια του προβλήματος. Τα

αποσπάσματα όπου αποτυπώνονται τα αίτια του περιβαλλοντικού προβλήματος φαίνονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2. Στιγμιότυπα - Αίτια Περιβαλλοντικού Ζητήματος

N.	Έναρξη	Λήξη
1	00.55'.55''	00.57'.29''
2	1.08'.34''	1.09'.57''
3	1.27'.26''	1.30'.12''

Ένα παράδειγμα όπου υπαινίσσεται ότι οι άνθρωποι είναι αυτοί που ευθύνονται για την ύπαρξη του σοβαρού περιβαλλοντικού ζητήματος που πραγματεύεται η ταινία αποτελεί ο παρακάτω διάλογος μεταξύ του πρωταγωνιστή και κάποιων θαλάσσιων ελεφάντων που συναντά στον ταξίδι του:

«Θαλάσσιος Ελέφαντας: ...Τότε λοιπόν, μπορεί να έρθετε πρόσωπο με πρόσωπο με τον εξολοθρευτή.

Μάμπο: Έναν εξωγήινο εξολοθρευτή;

Θαλάσσιος Ελέφαντας: Ακριβώς. Θα σε πιάσουν με το που θα σε δουν. Σκοτώνουν κάθε ζωντανό πλάσμα στο πέρασμά τους.

Μάμπο: Είναι δυνατόν να εξολοθρευθούν τα ψάρια;

Θαλάσσιος Ελέφαντας: Κάθε τι ζωντανό. Είναι αδιάστακτοι νεαρέ, αδιάστακτοι. Ακόμα και αν είσαι μεγάλη λευκή φάλαινα, σέρνουν το κουφάρι σου στην ακτή, σε κάνουν κομματάκια, σε λιώνουν και σε κάνουν κονσέρβα. Τη μια μέρα είσαι απλά μια φάλαινα και την επόμενη κονσέρβα!».

Ο βαθμός εμπλοκής των δραστηριοτήτων των ανθρώπων και η σχέση του ιδίου με τα ζώα και το περιβάλλον αποτυπώνεται και εικονιστικά και λεκτικά στην ταινία. Τα λεκτικά στιγμιότυπα αποδίδονται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3. Στιγμιότυπα - Σχέση Ανθρώπου - Ζώου - Περιβάλλοντος

N.	Έναρξη	Λήξη
1	00.19'.33''	00.22'.12''
2	00.42'.00''	00.42'.57''
3	1.02'.13''	1.02'.51''
4	1.13'.43''	1.13'.46''
5	1.22'.44''	1.23'.44''
6	1.27'.26''	1.30'.12''
7	1.36'.38''	1.37'.14''

Η λύση του περιβαλλοντικού ζητήματος που προτείνεται από την ταινία αποτυπώνεται στο τέλος της, όπου φαίνονται εκατομμύρια άνθρωποι από όλο τον κόσμο να συζητούν και να δίνουν τη λύση, λέγοντας:

«-Στην αρχή ήταν μόνο ένας, τώρα είναι χιλιάδες.

-Προσπαθούν να μας πουν κάτι;

-Ποιο είναι λοιπόν το πρόβλημα;

-Μεταξύ άλλων διαταράσσουμε την τροφική τους αλυσίδα. Και πρέπει να κάνουμε κάτι για αυτό.

-Προτείνουμε να απαγορευτεί όλη η αλιεία στην περιοχή. -Γιατί να το κάνουμε αυτό;

-Δεν είναι παρά κάποια πουλιά που δεν πετούν στον πάτο το κόσμου.

-Δεν μπορώ να φανταστώ τον κόσμο χωρίς πηγουίνους.

-Τι θα κάνουμε λοιπόν;

-Να μπει πινακίδα. Απαγορεύεται το ψάρεμα!»

Αναφέρεται ξεκάθαρα από το συμβούλιο των ανθρώπων «*διαταράσσουμε την τροφική τους αλυσίδα*» και η λύση αποδίδεται πάλι από τους ίδιους, τονίζεται ιδιαίτερα ο αντίκτοπος των πράξεων των ανθρώπων στο περιβάλλον, με τέτοιον τρόπο που είναι εύκολα κατανοητό από τα νήπια. Τα ίδια ταυτίζονται με τον πρωταγωνιστή και άρα η ταινία καταφέρνει να περάσει ένα σαφές μήνυμα.

Τα *περιβαλλοντικά μηνύματα* που αναδεικνύονται στην ταινία είναι:

«Δεν μπορείς να καταλάβεις ότι μπορούμε να επιβιώσουμε μόνο αν ζούμε σε αρμονία;» (00.55'.55'' έως το 00.57'.29'')

Ο Θαλάσσιος Ελέφαντας απευθύνεται στον Μάμπο και τους φίλους του λέγοντας: «Ελπίζω να έχετε χαθεί γιατί η καταπάτηση είναι έγκλημα.». Φαίνεται πως τα ζώα γνωρίζουν τους κανόνες της φύσης και επιλέγουν να ζουν αρμονικά στο άμεσο περιβάλλον τους χωρίς να επεμβαίνουν στα γύρω περιβάλλοντα, μιας και κάτι τέτοιο είναι «έγκλημα» (1.08'.34'' έως 1.09'.57'')

Ο Μάμπο και η παρέα του αντικρίζοντας τα σκουπίδια που επιπλέουν στην επιφάνεια της θάλασσας, θέτουν το ερώτημα: «Γιατί να τα αφήσουν όλα αυτά και να φύγουν;» (1.13'.43'' έως 1.13'.46'').

Οι *αξίες* που αναδεικνύονται στην ταινία είναι αυτή του *Σεβασμού, της Αλληλεγγύης* και της *Δημοκρατίας*. Οι αξίες αποβλέπουν στη δημιουργία κανόνων που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των μελών μιας κοινωνίας (αυτή των πιγκουίνων) και αποσκοπούν στη διατήρηση της ζωής. Επίσης αναδεικνύονται και υπαρξιακές αξίες σε σχέση με την προστασία των φυσικών πόρων για τη διασφάλιση της τροφής σε όλους τους οργανισμούς.

Οι *οικολογικές έννοιες* που περιέχονται στην ταινία αφορούν έννοιες και φαινόμενα που συνδέονται με περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως το έδαφος και η τοπογραφία. Στο 00.01'.23'' ο σκηνοθέτης δείχνει τον πλανήτη Γη που ενώ περιστρέφεται το πλάνο έρχεται όλο και πιο κοντά στον Νότιο Πόλο και συγκεκριμένα στην παγωμένη Ανταρκτική. Εκεί δείχνει εικόνες από τη σύνθεση του εδάφους και τη μορφολογία του.

Παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ζευγαρώματος και την αναπαραγωγή των αυτοκρατορικών πιγκουίνων. Όσον αφορά τη διαδικασία αναπαραγωγής και επώασης των αυγών τους, η ταινία ανταποκρίνεται πλήρως στις επιστημονικές γνώσεις. Σε όλη την έκτασή της δίνονται σημαντικές πληροφορίες για την αξία συνέχισης του κύκλου της ζωής, του ζευγαρώματος, του τρόπου διατήρησης των ειδών, την προσπάθεια για διατήρηση της ισορροπίας και του μηχανισμού αυτορρύθμισης του περιβάλλοντος.

Ολοκληρώνοντας, η *ευαισθητοποίηση του μαθητή από την ταινία* επιχειρείται με ποικίλους τρόπους. Είναι σημαντικό ότι ο σεναριογράφος και ο σκηνοθέτης επιθυμούν να επικοινωνήσουν στα παιδιά ότι αυτά θα αλλάξουν την κατάσταση – τον κόσμο. Η «αλλαγή» επιτυγχάνεται από ένα παιδί, το οποίο καθορίζει το μέλλον του πλανήτη. Συγκεκριμένα:

Ο Μάμπο απευθύνεται στον θαλάσσιο ελέφанта λέγοντάς του «Κάποιος πρέπει να τους σταματήσει» (1.08'.34'' έως 1.09'.57'').

Ο Μάμπο βρίσκεται στο ενυδρείο (1.22'.44'' έως 1.23'.44'') φωνάζει στους ανθρώπους «μας ΣΚΟΤΩΝΕΤΕ».

Ιδιαίτερης σημασίας για την ευαισθητοποίηση των παιδιών είναι και η εικόνα στο 1.25'.47'' απ' όπου ξεκινάει η αλλαγή της κατάστασης και της στάσης των ανθρώπων απέναντι στους πιγκουίνους μέσω του ενδιαφέροντος που έδειξε ένα παιδί.

Στη συγκεκριμένη ταινία ο σκηνοθέτης φαίνεται να γνωρίζει καλά την ισχύ της μη λεκτικής επικοινωνίας, ιδιαίτερα στα μικρά παιδιά, που πολλές φορές εντυπωσιάζονται από τις εικόνες προσπερνώντας τους διαλόγους, για αυτό το λόγο τα περιβαλλοντικά μηνύματα και η επίδραση των ανθρώπων είναι εμφανή σε όλη την ταινία όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4. Στιγμιότυπα - Απεικονίσεις Περιβαλλοντικών μηνυμάτων

N.	Στιγμιότυπο	Περιγραφή
1	05:31	<i>Ο μεγάλος Γκοκίν, ο θεός των πιγκουίνων, ο οποίος φαίνεται να περιτριγυρίζεται από ψάρια.</i>
2	19:28	<i>Ο Μάμπο να χορεύει μόνος του, καθώς το πλάνο γυρίζει ξαφνικά τον βλέπουμε ανάμεσα από δύο πόδια εκ των οποίων το δεξί έχει ένα κίτρινο βραχιόλι που γράφει πάνω έναν κωδικό: A54 και ένα barcode.</i>
3	28:35	<i>Παρατηρούμε δεκάδες πιγκουίνους να κνηγοούν ένα ψάρι και να μάχονται για να το αποκτήσουν.</i>
4	41:42	<i>Οι λάγοι διαλύονται και αποκαλύπτεται ένας εκσκαφέας. Πέφτει στη θάλασσα και αφήνει μια κηλίδα πετρελαίου που περιτριγυρίζει τον Μάμπο ο οποίος τρομαγμένος, κολυμπά για να τον αποφύγει όταν το μπροστά μέρος του εκσκαφέα ανοίγει και τον κλείνει στο εσωτερικό του, σαν να τον «καταπίνει».</i>
5	44:44	<i>Ο Λόβλεϊς «φοράει» στο λαιμό του μια πλαστική θήκη στις οποίες τοποθετούνται εξάδες από αναψυκτικά κουτάκια.</i>
6	1:02:36	<i>Ο Λόβλεϊς πνίγεται από τη θήκη που έχει πιαστεί στο λαιμό του και κανένα ζώο δεν μπορεί να του την αφαιρέσει.</i>
7	1:12:31	<i>Φαίνεται μια έκταση με πελώρια πλοία και εγκαταστάσεις, ένα σκοτεινό τοπίο με αλυσίδες, τροχούς και έναν γάντζο.</i>
8	1:13:36	<i>Στη θάλασσα δεν υπάρχει ίχνος ζωής, επιπλέον μόνο πλαστικές θήκες, άδεια κουτιά, κονσερβοκούτια, σαγιονάρες και άλλα σκουπίδια.</i>
9	1:19:38	<i>Εμφανίζεται ένα πλοίο με τεράστια δίχτρα να μαζεύουν εκατοντάδες ψάρια από τη θάλασσα.</i>
10	1:21:23	<i>Ο Μάμπο να βρίσκεται λιπόθυμος σε μια ακτή όταν ξαφνικά ένα αυτοκίνητο σταματάει μπροστά του. Στην επόμενη σκηνή βλέπουμε τον Μάμπο να ξυπνάει σε ένα ενδρείο.</i>
11	1:24:41	<i>Ο Μάμπο τρώει ψάρια που τους πετάει κάποιος από ψηλά. Υπάρχει αφθονία ψαριών.</i>
12	1:29:25	<i>Φαίνεται ότι στη πλάτη του Μάμπο έχει τοποθετηθεί ένας πομπός. Ο Πομπός αναβοσβήνει όλο και πιο έντονα, γεγονός που σηματοδοτεί την άφιξη των ανθρώπων με ελικόπτερο.</i>
13	1:36:46	<i>Οι άνθρωποι συζητούν και πίσω τους να υπάρχουν σε τηλεοράσεις οι πιγκουίνοι. Γίνονται πορείες και τα μικρά παιδιά να παρακολουθούν τις εξελίξεις. Η αλλαγή σηματοδοτείται με την διαφοροποίηση του τοπίου από σκοτεινό γίνεται φωτεινό και εκατοντάδες πιγκουίνοι εμφανίζονται να χορεύουν πετώντας ψάρια ο ένας στον άλλο.</i>

Στην τάξη προβλήθηκαν μόνο τα στιγμιότυπα που παρουσιάστηκαν στους Πίνακες 1, 2, 3 και 4, ώστε να εστιάσουν οι μαθητές στα περιβαλλοντικά ζητήματα και τις έννοιες της ταινίας. Ουσιαστικά, αξιοποιήθηκαν τα στιγμιότυπα που προαναφέρθηκαν με σκοπό να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών στα ζητούμενα της έρευνας. Αναλυτικότερα, η πλοκή της ταινίας αποδίδονταν από την ερευνήτρια στην αρχή της παρέμβασης ώστε να μην υπάρξουν γνωστικά

κενά στα παιδιά μέσω προφορικής αφήγησης, παρουσιάζονταν τα στιγμιότυπα και υλοποιούνταν ομαδική συζήτηση ανά στιγμιότυπο από διαφορετική ομάδα μαθητών με στόχο να συμμετέχουν όλοι και ολοκληρώνοντας αποδίδονταν οι πιθανές λύσεις, από τα παιδιά χωρίς να δουν το τέλος της ταινίας. Κατά τη λήξη της εφαρμογής, προβάλλονταν στο σύνολο της τάξης το τέλος της ταινίας και συζητούνταν η λύση που αποδόθηκε σε αυτή συγκριτικά με τις λύσεις που είχαν διατυπωθεί από τα παιδιά ώστε να αναπτυχθεί προβληματισμός.

Γίνεται αντιληπτό ότι η ταινία «Happy Feet» είναι μια καθαρά περιβαλλοντική ταινία και από τους διαλόγους που παρουσιάστηκαν και από τον τρόπο που ο σκηνοθέτης επιχειρεί να μεταφέρει το κεντρικό μήνυμά της, τη συνειδητοποίηση του ρόλου του ανθρώπου και τον αντίκτυπο των πράξεων του στο περιβάλλον. Ιδιαίτερα στην τελευταία σκηνή φαίνεται ότι όσο οι άνθρωποι δεν επεμβαίνουν στη φύση, σε πλανητικό επίπεδο επέρχεται ισορροπία. Σε αυτή την σκηνή θίγεται έμμεσα και η έννοια της αειφορίας.

Η ανάλυση περιεχομένου που προηγήθηκε αφορά την επιστημονική διάσταση και ερμηνεία της ταινίας, η οποία αξιοποιείται από τον εκπαιδευτικό στα πλαίσια της προετοιμασίας του μαθήματος. Η διαδικασία της ανάλυσης περιεχομένου των ταινιών προτείνεται να αποτελεί και στάδιο του εκπαιδευτικού σχεδιασμού ενός προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με τη χρήση παιδικών ταινιών. Εντάσσεται στο κομμάτι της προετοιμασίας που οφείλει να κάνει ο εκπαιδευτικός πριν τη διεξαγωγή του μαθήματος του, με σκοπό να γνωρίζει καλά το αντικείμενό του, να μπορεί να λύσει τις πιθανές απορίες των μαθητών και να είναι ευέλικτος στην όποια εξέλιξη του μαθήματος στη σχολική τάξη.

Ακολούθως, λοιπόν, η ταινία «Finding Nemo» προβλήθηκε σε νήπια και αναλύθηκε από τα ίδια μέσω ομαδικής συζήτησης.

Για να υπάρξει συνοχή και να είναι συγκρίσιμα τα αποτελέσματα, χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο της ανάλυσης περιεχομένου των ταινιών ως πλοηγός στις ερωτήσεις που απεύθυνε η ερευνήτρια στα παιδιά. Οι ερωτήσεις ανά άξονα – τεκμήριο αναγράφονται στον Πίνακα 5.

Πίνακας 1. Αντιστοιχία Ερωτήσεων - Ερευνητικών Ερωτημάτων

Τεκμήρια	Αρχικές Ερωτήσεις	Αναδυόμενες Ερωτήσεις Στη τάξη
1.Κεντρικό περιβαλλοντικό θέμα.	-Τι είδαμε να συμβαίνει στη ταινία; -Υπάρχει κάποιο πρόβλημα;	
2.Περιβαλλοντικά μηνύματα - αξίες.	-Πως νιώθει ο Νέμο; -Πως νιώθει ο πατέρας του Νέμο;	Εάν ο καθένας από εμάς ήταν ψάρι τι θα έλεγε στους ανθρώπους;
3.Οικολογικές έννοιες	Μέσα από τη ταινία είδαμε που ζουν τα ψάρια, τι σας έκανε εντύπωση στον ωκεανό;	
4.Αίτια προβλήματος	Για όλα αυτά που παθαίνουν τα ψάρια ποιος μα δείχνει η ταινία ότι ευθύνεται;	-Τι άλλο πιστεύετε ότι κάνουν οι άνθρωποι; -Όταν οι άνθρωποι πετούν σκουπίδια, παίρνουν τα ψάρια, ρίχνουν πετρέλαιο επηρεάζουν μόνο τη ζωή των ψαριών;
5.Αναφορά στην εμπλοκή του ανθρώπου	-Πώς έφτασε ο Νέμο στο ενδρείο; -Ποιος έβαλε τα «μπαλόνια»	-Ο καρχαρίας έβαλε τις βόμβες στον ωκεανό;

	στον ωκεανό;	-Γιατί πιστεύετε ότι οι άνθρωποι παίρνουν τα ψάρια;
		-Τι πιστεύετε ότι θα γίνει εάν συνεχίσουν οι άνθρωποι να συμπεριφέρονται έτσι;
		-Το πετρέλαιο ποιος το ρίχνει μέσα στη θάλασσα;
		-Πιστεύετε ότι τα ψάρια μπορούν να κάνουν κάτι για να αλλάξουν την κατάσταση;
6. Λύσεις στο πρόβλημα	Είδαμε κάποια λύση στη ταινία;	-Ποιες λύσεις πιστεύετε ότι υπάρχουν για να είναι καλύτερη η ζωή στη θάλασσα;

Εφόσον τα νήπια είδαν όλη την ταινία, σχετικά με το «τεκμήριο 1» δεν έδωσαν καμία συναφή απάντηση. Δεν αντιλήφθηκαν ως «πρόβλημα» κάποιο περιβαλλοντικό ζήτημα αλλά έμειναν στην πλοκή της ιστορίας. Σχετικά με το «τεκμήριο 2» φαίνεται πως η ταινία είναι ικανή να εμφυσησει την αξία του σεβασμού και της αλληλεγγύης όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των παιδιών στην ερώτηση «*εάν ο καθένας από εμάς ήταν ψάρι τι θα έλεγε στους ανθρώπους;*» ορισμένες εκ των οποίων, όπως ομαδοποιήθηκαν, είναι οι ακόλουθες:

- Εγώ θα έλεγα να σταματήσουν να πετάνε σκουπίδια.
- Εγώ θα έλεγα να μην ρίχνουνε πετρέλαιο με τις βάρκες και τα πλοία.
- Να μην πετάμε μπουκάλια.
- Εμείς, οι άνθρωποι δηλαδή, πεθαίνουμε τα ψάρια.

Σχετικά με το «τεκμήριο 3», η ταινία «Finding Nemo» αναδεικνύεται έντονα ενημερωμένη ως προς την βιοποικιλότητα του ωκεανού, παρέχοντας σημαντικές πληροφορίες για τη ζωή των έμβιων όντων, τα νήπια δεν έδωσαν καμία σχετική απάντηση. Αναφορικά με το «τεκμήριο 4» τα νήπια γνωρίζουν ότι για ό,τι συμβαίνει στα ψάρια ευθύνονται οι άνθρωποι. Πρόκειται για μια προϋπάρχουσα γνώση η οποία φαίνεται να επιβεβαιώνεται από όσα διαδραματίζονται στην ταινία. Οι απαντήσεις που έδωσαν συνολικά στις ερωτήσεις που είχαν προετοιμαστεί αρχικά και σε εκείνες που αναδύθηκαν κατά τη συζήτηση – ομαδική συνέντευξη είναι οι ακόλουθες:

Απαντήσεις μαθητών στην αρχική ερώτηση:

- Ο δότης.
- Ο Ψαράς.
- Οι άνθρωποι.

Απαντήσεις μαθητών στις αναδυόμενες ερωτήσεις:

- Εμείς, ρίχνουμε σκουπίδια για να πεθάνουν.
- Τα πλοία ρίχνουν δηλητήριο.
- Πετρέλαιο.
- Πετούν σκουπίδια.
- Μερικά μπουκάλια.

- Πετούν σακούλες και τις τρώνε τα ψάρια και πεθαίνουν.
- Τις τρώνε και τα πουλιά που κάθονται επάνω στο νερό. Είχαμε δει και μια φωτογραφία μια φορά.
- Τα ψάρια τρώνε το πετρέλαιο και μετά τα τρώμε εμείς και δηλητηριαζόμαστε.
- Το θέμα είναι τα ξενοδοχεία, αυτοί μαγειρεύουν και μετά πετάνε τα σκουπίδια και πάνε στη θάλασσα.
- Υπάρχουν ντομάτες, παπούτσια και μπουκάλια στη θάλασσα και δεν μπορούμε να κολυμπήσουμε.
- Τα ψάρια στο τέλος θα πεθάνουν και δεν θα βλέπουμε καλά.

Αναφορικά με το «τεκμήριο 5» οι μαθητές δίνουν απαντήσεις που κατευθύνουν τις αναδυόμενες ερωτήσεις, οι οποίες απομακρύνονται από την ταινία και αφορούν αποκλειστικά σε όσα έχουν μάθει. Ο άνθρωπος, όπως τα ίδια υποστηρίζουν, είναι ο βασικός εμπλεκόμενος σε κάθε πρόβλημα που εντοπίζουν. Οι βόμβες, η αρπαγή των ψαριών, οι κηλίδες πετρελαίου στη θάλασσα και η επιβάρυνση των ψαριών, είναι απόρροια της συμπεριφοράς του ανθρώπου. Θεωρούν πως αυτή η κατάσταση προεκτείνεται στους ανθρώπους επηρεάζοντας την ζωή όλων σημαντικά. Όπως τα ίδια δήλωσαν, εάν συνεχίσουν οι άνθρωποι να συμπεριφέρονται έτσι «στο τέλος θα πεθάνουμε όλοι, γιατί θα πεθάνουν τα ψάρια και τα πουλιά και όλα τα ζώα και δεν θα έχουμε τι να φάμε».

Κλείνοντας, σχετικά με το «τεκμήριο 6», τα παιδιά δεν εντοπίζουν κάποια λύση για τα όποια προβλήματα στη ταινία, αλλά και οι λύσεις που προτείνουν δεν αφορούν στο περιεχόμενο της. Αντιλαμβάνονται ότι τα ψάρια δεν μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της κατάστασης από μόνα τους, αλλά οι άνθρωποι οφείλουν να διαφοροποιήσουν τη συμπεριφορά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απάντηση: «αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να φαρέουμε με καλάμι και όχι με μεγάλα δίχτυα». Τα παιδιά ξέρουν ότι πρέπει κάτι να κάνουν οι άνθρωποι αλλά οι λύσεις που προτείνουν απορρέουν από τα προσωπικά τους βιώματα. Μία ακόμη λύση που προτάθηκε ήταν «να βάλουμε φύλακες στις θάλασσες για να μην αφήνουν τους ανθρώπους να φαρέουν και να πετούν σκουπίδια». Η προβολή της ταινίας χωρίς την παρέμβαση του εκπαιδευτικού αποτελεί κατά κύριο λόγο την αφορμή για την ανάκληση των γνώσεων, των εμπειριών και των βιωμάτων που έχουν τα παιδιά σχετικά με το θέμα.

Συζήτηση

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση έδειξε ότι δεν συνηθίζεται να χρησιμοποιούνται οι παιδικές ταινίες στην εκπαίδευση, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί περιορίζονται σε ορισμένα βίντεο και εάν προβάλουν κάποια ταινία αρκούνται στην απλή συζήτηση της με τα παιδιά στην τάξη. Παρόλα αυτά η χρήση των παιδικών ταινιών περιβαλλοντικού περιεχομένου σε μαθητές προσχολικής ηλικίας φαίνεται να μπορεί να τους ευαισθητοποιήσει σημαντικά έναντι άλλων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων (Alyaz, Isigicok & Gursouy, 2016).

Όπως υποστηρίζει η Giotoroulou (2013), οι κινηματογραφικές ταινίες, επειδή εγείρουν το ενδιαφέρον του παιδιού, το ωθούν να σκεφτεί κριτικά στην προσπάθεια του να αποκωδικοποιήσει τα μηνύματα που αυτές φέρουν. Αυτή η διαδικασία καθιστά τα παιδιά, από παθητικούς δέκτες σε ενεργούς συμμετέχοντες. Επιπρόσθετα, λόγω του μικρού της ηλικίας τους τα νήπια χρειάζονται ένα ερέθισμα που θα τα ελκύει και θα διατηρεί την προσοχή τους αμείωτη. Η Silvia (2008) επισημαίνει πως οι παιδικές ταινίες επιτυγχάνουν τον παραπάνω στόχο, γιατί η πληροφορία αναπαρίσταται πολυδιάστατα ενεργοποιώντας την ακοή και την όραση των θεατών, με αποτέλεσμα να προσλαμβάνουν την νέα γνώση αβίαστα.

Σημαινουσας σημασίας, είναι το γεγονός ότι η εμφάνιση των πρωταγωνιστών, που κατά κύριο λόγο είναι ζώα, με ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά, μπορεί να ευνοήσει την ταύτιση των μικρών θεατών με τους ήρωες και να επηρεάσει τις δράσεις τους (Blasco, Blasco, Levites, Moreto & Tysinger, 2011) θετικά. Βέβαια, όπως επισημαίνει η Ριζοπούλου (2017) στην έρευνα που υλοποίησε σε παιδιά δημοτικού αναφορικά με έξι παιδικές ταινίες που σχετίζονται με την αειφορία και την περιβαλλοντική εκπαίδευση, τα ζώα αν και αρέσουν ως χαρακτήρες στα παιδιά ορισμένες φορές δημιουργούν παρανοήσεις διότι δεν αναδεικνύεται η εμπλοκή του ανθρώπινου

είδους στα περιβαλλοντικά προβλήματα, αλλά υπονοείται. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού για να ξεπεραστούν πιθανές παρανοήσεις είναι καθοριστικός.

Από τις μελέτες περίπτωσης που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας και παρουσιάστηκαν στην εργασία αυτή, προέκυψε πως η απλή θέαση μιας ταινίας δεν μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό τρόπο μάθησης, αντίθετα η εμπλοκή του εκπαιδευτικού και η παρουσίαση μόνο ορισμένων σύντομων στιγμιότυπων από τη ταινία κρίθηκε ως ο καταλληλότερος τρόπος ένταξης των ταινιών στο μάθημα. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από την έρευνα του Νάτση (2017), ο οποίος προσπάθησε να διδάξει για το περιβάλλον και την αειφορία μέσω ταινιών μικρού μήκους. Στην έρευνα συμμετείχε μια ομάδα ελέγχου και μια πειραματική ομάδα, η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων έγκειτο στην εμπλοκή ή μη του εκπαιδευτικού. Τα αποτελέσματα έδειξαν με σαφήνεια πως η ολοκληρωμένη διδακτική παρέμβαση μπορεί να προκαλέσει την ανάπτυξη της ευαισθητοποίησης των παιδιών για το περιβάλλον, σημαντικά περισσότερο από την απλή προβολή των ταινιών μικρού μήκους.

Ένας αξιόλογος τρόπος μέσω του οποίου ο ρόλος του εκπαιδευτικού μπορεί να ισοσταθμίσει την προαναφερθείσα κατάσταση σχετικά με το τι αντιλαμβάνονται τα παιδιά τελικά από την ταινία, θα μπορούσε να είναι και η δραματοποίηση. Οι μαθητές μέσω του θεατρικού παιχνιδιού έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τους ήρωες και να εμπεδώσουν όσα παρακολούθησαν. Για παράδειγμα, στην έρευνα του Χατζή (2019), τα νήπια παρακολουθώντας την ταινία *Bambi*, υποδύθηκαν και τα ελάφια και τους κυνηγούς, βιώνοντας τα συναισθήματα και των ζώων και των ανθρώπων αποκτώντας προσωπική άποψη για κάθε πλευρά.

Σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητο η εκπαίδευση να αφουγκράζεται τις ανάγκες των παιδιών και να μην είναι αποκομμένη από τα ενδιαφέροντα τους. Σκοπός είναι η δόμηση μιας ολοκληρωμένης και πολύπλευρης προσωπικότητας κάθε μαθητή, ώστε να ενσωματωθεί εύκολα στην κοινωνία και να είναι χρήσιμο μέλος της. Για την επίτευξή του, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να έρθουν πιο κοντά σε αυτούς που έχουν κληθεί να εκπαιδεύσουν και να παρέχουν ίσες ευκαιρίες ελεύθερης έκφρασης των παιδιών, αναγνωρίζοντας τις δυνατότητες και τις ικανότητες του καθενός (Αυγητίδου & Σιδηροπούλου, 2020).

Οι εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο κάνουν επιτακτική την ανάγκη για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των παιδιών από τη νηπιακή ηλικία και την κατανόηση αειφορικών πρακτικών. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όμως, τα ποσοστά υλοποίησης περιβαλλοντικών προγραμμάτων συνεχίζουν να είναι χαμηλά και η συμμετοχή των εκπαιδευτικών περιορισμένη (Παπαδοπούλου, Μαλανδράκης & Γαβριλάκη, 2015). Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τα απολογιστικά δελτία του Υπουργείου Παιδείας σχετικά με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, από το 2009 - 2010 τα περιβαλλοντικά προγράμματα εντάσσονται σημαντικά στην εκπαίδευση και από το 2012 - 2013 ακόμα εντονότερα (Μαλανδράκης, Δημητρίου & Γεωργόπουλος, 2020), χωρίς όμως μέχρι και σήμερα να προσεγγίζουν το επιθυμητό ποσοστό, με βασικές αιτιολογίες τον μεγάλο αριθμό μαθητών ανά τάξη, την ελλιπή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και την έλλειψη υποδομών και χρόνου.

Μία από τις επιδιώξεις της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η καλλιέργεια γνώσεων τέτοιων ώστε ένα άτομο να είναι σε θέση να τις χρησιμοποιεί για να πραγματευτεί περιβαλλοντικά προβλήματα, να κατανοεί τις αιτίες που τα προκαλούν και να ενεργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να τα αντιμετωπίζει. Στις απαντήσεις που παρουσιάστηκαν στα αποτελέσματα σκιαγραφείται το άγχος των παιδιών σχετικά με τη συμπεριφορά των ανθρώπων και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Τα παιδιά θεωρούν, μεταξύ άλλων ότι εάν δεν διαφοροποιηθεί η στάση του ανθρώπου στο περιβάλλον, θα «πεθάνουμε όλοι», θα «τυφλωθούμε» από την εξαφάνιση των ψαριών και από τους «κακούς» ανθρώπους και τους «ανεύθυνους που εργάζονται σε ξενοδοχεία και πετούν απορρίμματα στις θάλασσες, θα αφανιστούν τα πουλιά και τα ζώα». Στο πλαίσιο αυτό, η καλλιέργεια του περιβαλλοντικού εγγραμματισμού από τη νηπιακή ηλικία είναι δυνατόν να ενισχύσει τα παιδιά στην κατανόηση περιβαλλοντικών προβλημάτων και την αναζήτηση λύσεων προς όφελος του ανθρώπου και των άλλων οργανισμών, απαλλάσσοντας τα έτσι από το άγχος καταστροφικών συνεπειών. Η προσέγγιση αυτή υποστηρίζει ότι περιβαλλοντικός εγγραμματισμός θα έπρεπε να συγκαταλέγεται στους

βασικούς σκοπούς κάθε σχολείου και η περιβαλλοντική εκπαίδευση να αποτελεί μέρος κομμάτι του καθημερινού τους προγράμματος, γεγονός που δεν συνάδει πάντα με την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα (Μαλανδράκης, Δημητρίου & Γεωργόπουλος, 2020). Είναι αποδεκτό ότι η συζήτηση εννοιών όπως αυτή της αειφορίας είναι δύσκολη εάν κάποιος τις αντιμετωπίσει μεμονωμένα. Μια ολιστική προσέγγιση της πραγματικότητας καθιστά ξεκάθαρο ότι είναι εφικτό να γίνουν κατανοητές και να αποδοθούν με έναν τρόπο κατανοητό στα νήπια. Οι παιδικές ταινίες, όπως αναδεικνύεται και στη παρούσα έρευνα, μπορούν να μνησούν τα παιδιά σε τέτοιες δύσκολες έννοιες. Ο τρόπος που θα χρησιμοποιηθούν είναι καθοριστικός για το αποτέλεσμα του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ο βαθμός στον οποίο κάποιος μπορεί να επηρεαστεί εξαρτάται από το άτομο καθώς και από την αποτελεσματικότητα του περιεχομένου της ταινίας (Shlom, 2015), κάτι το οποίο έρχεται σε μερική συμφωνία με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Από τα αποτελέσματα που προέκυψαν, αναδείχθηκε η σημασία του ρόλου του εκπαιδευτικού και η αναγκαιότητα της προετοιμασίας του μαθήματος. Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι όλα τα παιδιά δεν μεταφράζουν ότι που παρακολουθούν με τον ίδιο τρόπο λόγω του διαφορετικού γνωστικού και βιωματικού τους υπόβαθρου.

Η αποτελεσματικότητα των ταινιών σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης υποστηρίζεται και από τους Rachel και Janpol (2016), οι οποίοι διερεύνησαν εάν η προβολή ταινιών για το φυσικό ή το τεχνητό περιβάλλον μπορεί να ασκήσει επίδραση στις συμπεριφορές και τις αντιλήψεις των εκπαιδευόμενων. Η έρευνα έδειξε αλλαγή στις αντιλήψεις και την περιβαλλοντική συμπεριφορά των συμμετεχόντων.

Σημαντικό είναι ότι με τη χρήση ενός ελκυστικού εργαλείου καλλιεργείται το κίνητρο στα παιδιά να εμπλακούν ενεργά στην οικοδόμηση νέας γνώσης ώστε από παθητικοί δέκτες να γίνουν ενεργοί μέτοχοι. Τα παιδιά προκειμένου να κατανοήσουν τα μηνύματα των ταινιών πρέπει να σκεφτούν κριτικά ώστε να αποκωδικοποιήσουν το περιεχόμενό τους, γεγονός που συνδράμει σε μια πολύπλευρη ανάπτυξη και όχι μια παθητική πρόσληψη πληροφοριών. Απαραίτητη προϋπόθεση για να διδάξει ο εκπαιδευτικός για την αειφορία είναι να υπάρξει αρχικά ένας αναπροσανατολισμός του ευρύτερου εκπαιδευτικού συστήματος εστιάζοντας στο επίπεδο των προγραμμάτων, του τρόπου προσέγγισης, των μεθόδων και των διαδικασιών που θα αναδείξουν την συστημική φύση των ζητημάτων που συνδέονται με την αειφορία (Τίγκας & Φλογαΐτη, 2019).

Συμπεράσματα

Βασικό συμπέρασμα της παρούσας έρευνας ήταν ότι οι ταινίες είναι ένα αποτελεσματικό μέσο προσέγγισης περιβαλλοντικών ζητημάτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Σημαντική παράμετρος ως προς την αποτελεσματικότητα της χρήσης των ταινιών στην εκπαίδευση, η οποία δεν είχε εκτιμηθεί αρχικά, είναι αυτή του ρόλου του εκπαιδευτικού στον τρόπο διαχείρισής της στο μάθημα.

Εν συνέχεια, προέκυψε ότι βασικός περιορισμός στη σκέψη των μαθητών είναι η θέαση του τέλους των ταινιών. Η λύση που αποδίδεται από τον σεναριογράφο φαίνεται να περιορίζει τα παιδιά ως προς την κρίση τους και την ανεύρεση άλλων πιθανών λύσεων στο υπό πραγμάτευση περιβαλλοντικό πρόβλημα. Επομένως, η προβολή του τέλους της ταινίας μετά την απόδοση λύσεων πρώτα από τους μαθητές συμβάλλει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των παιδιών, γιατί μπορούν να αντιπαραβάλλουν τις λύσεις που πρότειναν με αυτές της ταινίας.

Οι ταινίες φαίνεται πως λειτουργούν συμπληρωματικά στις εμπειρίες των νηπίων μέσω της ταύτισης που επιτυγχάνουν τα ίδια με τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν. Η ηλικία σχετίζεται στενά με την αντίληψη τους ότι αυτό που βλέπουν πρόκειται για μια πραγματική συνθήκη, παράγοντας ικανός να τα ευαισθητοποιήσει σημαντικά και να τα επηρεάσει καταλυτικά. Σε κάθε περίπτωση, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να προσπαθήσουν να εμπλέξουν την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη στον διδακτικό τους

προγραμματισμό. Ακόμη και εάν δεν γνωρίζουν επαρκώς τον τρόπο να το κάνουν αποτελεσματικά, οι ταινίες είναι τόσο καλά ενημερωμένες επιστημονικά που τους βοηθούν.

SUMMARY IN ENGLISH

This article focuses on the preschool education for sustainability with the use of children's movies. Educational design needs to be based on the messages conveyed to the viewers. A way of integrating these messages into the learning process is suggested and the importance of preparing for an effective teaching is highlighted. The research goal was to examine whether the movies' environmental content was scientifically valid, this is why semantic analysis was employed. The aim was to gather information about the subject matter of the movie, how it is experienced by the protagonists, the beliefs and values that emerge, and the interpretations provided. Two movies, "Happy Feet" and "Finding Nemo", were analyzed. The study's findings declare that simply watching the movies is not enough for the messages to be communicated to the students without any input from the teacher. Therefore the pedagogical value is added by the teacher and the way s/he chooses to handle it. The results show that oral narration, concentrating only on the important points and engaging the children to give possible solutions to the environmental issues, are some effective strategies to use in preschool education.

Αναφορές

- Αγαλιανού, Ο. (2014). Εκπαιδευτική έρευνα και εκπαιδευτική πράξη: αναζητώντας τη σύνδεση. Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών – Επιστημονικών Θεμάτων, 1, 186-199.
- Αγορασούδη – Βλάχου, Φ. & Μπίμπου – Βλάχου, Ι. (2021). Κινηματογραφική εκπαίδευση: Οι απόψεις εκπαιδευτικών και τελειόφοιτων φοιτητριών και φοιτητών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης και του Τμήματος Κινηματογράφου. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 7, 4-35.
<https://doi.org/10.12681/dial.23038>
- Alyaz, Y., Isigicok, E. & Gursoy, E. (2016). The Impact of the Environmental Documentary Movies on Pre-service German Teachers' Environmental Attitudes. *Journal of Education and Training Studies*, 5(1), 159 -170.
- Αυγητίδου, Σ. & Σιδηροπούλου, Χ. (2020). Αποδομώντας και αναδομώντας τις πεποιθήσεις των υποψηφίων εκπαιδευτικών: Ένα πρόγραμμα παρέμβασης στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης. Έρευνα στην Εκπαίδευση, 9(1), 77-91.
- Βαρσαμά, Μ. (2012). *Η Εκπαίδευση των μικρών παιδιών για το περιβάλλον και την αειφορία μέσα από τη χρήση παιδικών ταινιών περιβαλλοντικού περιεχομένου*. Μεταπτυχιακή εργασία. Π.Μ.Σ. «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», ΤΕΠΙΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Bergala, A. (2016). The cinema hypothesis: Teaching cinema in the classroom and beyond (M. Whittle, Trans.). *Austrian Film Museum/SYNEMA*.
- Bernstein, A., & Burn, A. (2019). Perspectives: A dialogue upon the question of value in film education. *Film Education Journal*, 2(1), 71-83.
- Blasco. P. G., Blasco. M. G., Levites. M. R., Moreto. G. & Tysinger. J. W. (2011). Educating through Movies: How Hollywood Fosters Reflection. *Creative Education*, 2 (3), 174 - 180.
- Γεωργόπουλος, Α. (2014). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ζητήματα ταυτότητας*. Αθήνα: Εκδόσεις: Gutenberg.
- Δημητρίου, Α. (2009). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Περιβάλλον, αειφορία. Θεωρητικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο
- Giotopoulou, K., (2013). Η κινηματογραφική ταινία στο μάθημα της λογοτεχνίας στην ελληνική εκπαίδευση. Στο Μ. Tsianikas, N. Maadad, G. Couvalis, and M. Palaktoglou (eds.) "Greek Research in Australia: Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies, Flinders University June 2011", Flinders University Department of Language Studies - Modern Greek: Adelaide, 361-376.
- Drisko, J.W. & Maschi, T. (2016). *Content Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Güven-Yıldırım, E. (2015). Science Teacher Candidates' Portraits of Science Teaching as a Profession by using the Characters in the Movie "3 Idiots". *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(5), 1363-1372.
- Ισαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). Διαδραστικές Ασκήσεις για την Ποιοτική Έρευνα. *Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα*. Ανακτήθηκε από: [15327_Isari-KOY.pdf \(kallipos.gr\)](https://www.esos.gr/arthra/50226/aeiforo-sholeio-stin-ellada)
- Καλαϊτζίδης, Δ., (2017). Το Αειφόρο Σχολείο στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από: <https://www.esos.gr/arthra/50226/aeiforo-sholeio-stin-ellada>

- Λιοναράκης, Α., Παπαδημητρίου, Σ., Χαρτοφύλακα, Α.-Μ., Αγγέλη, Α. & Τζήλου, Γ. (2018). Η συμβολή των ψηφιακών εργαλείων στην υποστήριξη της μαθησιακής πορείας των φοιτητών/φοιτητριών της εξΑΕ: Μέρος Α: Χρήση ψηφιακών εργαλείων για τη δημιουργία ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 14(1), 104-117.
- Μαλανδράκης, Γ., Δημητρίου, Α., & Γεωργόπουλος, Α. (2020). Χαρακτηριστικά Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Η εμπειρία 7 ετών σε πανελλαδική κλίμακα. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία*, 2(1), 29-41.
- Νάτσος, Θ. (2017). Η συμβολή των ταινιών μικρού μήκους στην εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία στο πλαίσιο του οπτικοακουστικού γραμματισμού σε μαθητές δημοτικού σχολείου: μελέτη περίπτωσης. Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε στις 8/12/2021 από τον διαδικτυακό τόπο <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/1804//ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ3%20ΕΡΓΑΣΙΑ%20ΝΑΤΣΗΣ%20ΘΩΜΑΣ%202017.pdf>
- Παπαδοπούλου, Π., Μαλανδράκης, Γ. & Γαβριλάκης, Κ. (2015). Το Εισαγωγικό Υπόβαθρο Εκπαιδευόμενων Εκπαιδευτικών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση / Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Βασικά Χαρακτηριστικά. *Πρακτικά 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. «Η εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία στη σημερινή πραγματικότητα»*, Βόλος, 8 - 10 Μαΐου 2015. Ανακτήθηκε από: http://www.kpe.gr/new/sinedria/7_congress/papers/sat_ninth/papadopoulou_et_al.pdf
- Ριζοπούλου, Ε. (2017). *Ανάλυση και χρήση παιδικών ταινιών περιβαλλοντικού περιεχομένου στην εκπαίδευση*. Μεταπτυχιακή Εργασία. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε στις 8/12/2021 από τον διαδικτυακό τόπο <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18115/000.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Rachel, D. & Janpol, H. L. (2016) Does viewing documentary films affect environmental perceptions and behaviors?. *Applied Environmental Education & Communication*, 15 (1), 90-98.
- Shlopm A. (2015). An applied project in Environmental Communication: Exploring whether people' s eating habits can be influenced to incorporate local food through the production of a short documentary film. Ανακτήθηκε από: http://scholar.colorado.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2145&context=honr_the_ses
- Silvia, P.J. (2008). Interest – the curious emotion. *Current Directions in Psychological Science*, 17, 57–60.
- Sousa, V. D., Zauszniewski, J. A., & Musil, C. M. (2004). How to determine whether a convenience sample represents the population. *Applied Nursing Research*, 17(2), 130-133.
- Takmaz, S. Yilmaz, M., Kalpakli, F. (2018). Avatar as an instructional material in Environmental Training/Education. *Journal of Social Sciences Institute*, 249-263.
- Τίγκας, Ι. & Φλογαίτη, Ε. (2019). Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για τη μετάβαση από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία*, 1(1), 44 - 58.
- UNESCO, (2002). *Education, public awareness and training for sustainability: Input to the report of the Secretary General to the second preparatory session for the world summit on sustainable development*. Paris: Unesco.
- United Nations, (2015). *Transforming our worldQ the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Ανακτήθηκε από: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- Φαρμάκης, Ν. (2015). *Δειγματοληψία και εφαρμογές*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από: <http://hdl.handle.net/11419/4840>
- Φλογαίτη, Ε. (2011). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα: Πεδίο
- Χατζής, Α. (2019). Η κινηματογραφική και η δραματική τέχνη ως διδακτικά εργαλεία ευαισθητοποίησης στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Μεταπτυχιακή Εργασία. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε στις 17/12/2021 από τον διαδικτυακό τόπο <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/18834/Διπλωματική%20Χατζής%20Αθανάσιος.pdf>
- Willig, C. (2015). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία: Εισαγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.

Η αναφορά στο άρθρο γίνεται ως εξής:

Βαρσαμά, Μ. & Δημητρίου, Α. (2022). Παιδαγωγική αξιοποίηση παιδικών ταινιών στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία*, 4(1), 1-17. DOI: <https://doi.org/10.12681/ees.28735>

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/enveducation/index>